

УДК 378 (091)

О.Ю.Леонтьєва,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Харківський педуніверситет)

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У КОЛЕДЖАХ АНГЛІЇ

Аналізується зміст, форми та методи підготовки професійних педагогічних кадрів для навчальних закладів Англії у системі коледжів. Розглядаються компоненти професійно-педагогічної підготовки фахівців.

В умовах оновлення національної освіти в Україні, активних пошуків ученими шляхів та засобів удосконалення професійно-педагогічної підготовки вчительських кадрів набуває особливого значення вивчення та використання вітчизняної та зарубіжної історико-педагогічної спадщини, накопиченої вищою школою. 90-ті рр. ХХ ст. у ряді західних країн, у тому числі в Англії, характеризуються реформами в галузі вищої освіти, спрямованими на покращення змісту і методів навчання студентів з урахуванням потреб соціально-економічного розвитку суспільства.

Вивчення теоретичних ідей та досвіду зарубіжних педагогів періоду реформ з сучасних позицій сприятиме подоланню звичних стереотипів, які протягом довгого часу існували у вітчизняній педагогічній думці і зумовлювали примітивний підхід до складної картини розвитку освіти за кордоном. Разом з тим, вивчення зарубіжної спадщини необхідне і для того, щоб використати позитивний досвід, надбаний світовою педагогічною думкою минулих років, розкрити соціально-педагогічні особливості навчально-виховного процесу в зарубіжній вищій школі.

Зараз учбовий план англійського коледжу включає: курси основних предметів; професійний курс; педагогічний курс; практику в школі. Велика увага у навчанні відводиться курсам основних предметів. Серед провідних академічних дисциплін (математика, географія, англійська мова та література) студент вибирає 1-2, призначені для "особистої" загальної освіти, які він вивчає досконаліше, ніж інші. На їх вивчення відводиться приблизно 25 % учбового часу з трірічного курсу навчання. Наявність курсів основних предметів викликає дискусію, тому що студент глибоко вивчає один чи два основних предмети на шкоду педагогічним дисциплінам та професійному курсу.

Професійний курс являє собою ряд предметів, які вибирає або сам студент, або йому їх пропонують у залежності від навчального плану того типу школи та віку дітей, з якими він працюватиме після закінчення коледжу. Як правило, до професійного курсу входять англійська мова, математика, географія, історія. Звичайна загальна кількість предметів – 6-8. Професійні курси вивчаються 1-2 роки при найменшій кількості годин на тиждень порівняно з вивченням основних предметів.

На вивчення педагогічних дисциплін відводиться приблизно 1/4 загального навчального часу, що становить 450-480 годин. Основою педагогічної підготовки є "Курс по вихованню та освіті". До нього входить вивчення філософії, психології, соціології, а також розділи з методики, історії педагогіки, курс школознавства. Зараз педагогічні курси перероблюються у зв'язку з переглядом багатьох положень цієї науки англійськими педагогами-теоретиками, котрі вважають, що курс педагогіки необхідно поширити та поглибити. Зокрема, пропонується зробити акцент на вивченні шкільних програм та учбових планів у період початкової підготовки вчителя.

Традиційними методами навчання студентів у педагогічних коледжах є лекційний, тьюторський та дискусійний. Аналіз праць П.Бенкса, Р.Віард, Д.Влایя та інш. свідчить, що при використанні у навчальному процесі лекційного методу, увага акцентується на підвищенні ролі лекції в розвитку активної розумової діяльності студентів шляхом застосування проблемного викладу учбового матеріалу та групових дискусій, опорних схем, які дають можливість сконцентрувати увагу студентів на головному, скороченні тривалості лекції за рахунок організації самостійної роботи студентів у формі атестації за викладеним матеріалом.

Особливості використання у навчанні тьюторського методу розкриваються в роботах К.Колієра, Д.Уільямсона та інш. Вони показують, що тьютор, як правило, керує самостійною навчальною діяльністю 1-4 студентів, щотижнево консультує їх, аналізує підготовлені студентами на основі рекомендованої науково-методичної літератури і періодичних видань реферати, есе, доповіді, організовує дискусії з різних педагогічних та методичних питань роботи вчителя. Поряд з позитивними рисами – використанням індивідуального підходу та залученням студентів до різних форм самостійної роботи – тьюторському методу притаманні недоліки: недостатня, в ряді випадків, наукова кваліфікація тьютора і знання досвіду школи, значне перевантаження його навчальною роботою.

В практиці роботи коледжів широко використовується дискусійний метод. Роль дискусійного методу як засобу забезпечення студентам можливості висловити свою точку зору, а викладачам одержати сприятливі умови для зв'язку теорії з особистим досвідом студентів, підкреслюють М.Аберкромбі, Д.Портер, К.Саттон. Вони показують, що в 90 рр. однією з ефективних форм використання в навчальному процесі коледжів цього методу є проведення дискусій у малих групах. У залежності від учбової мети та складу в коледжах діють такі види малих груп: "ті, що гудуть" /buzzing/, "синдикати" /syndicates/, "самооцінюючі" /self-appraising/, "Аберкромбі" /abercrombie/ та "трейнінг" /training/ групи.

До "тих, що гудуть", "синдикатів" та "самооцінюючих" груп входять 3-6 чол. Члени груп самостійно готують доповіді, усні і письмові роботи на запропоновані тьютором педагогічні і методичні теми, які потім засоби групових дискусій, інтерв'ю, взаємооцінки виконаних завдань обговорюються на семінарах, лекціях, пле-

нарних засіданнях груп. В групах “Аберкромбі” і “трейнінг” працюють 8-12 чол. Студенти груп “Аберкромбі” виконують самостійні роботи за поданими темами, результати яких обговорюються в процесі “вільних” або “асоціативних” дискусій. Діяльність студентів “трейнінг” груп пов’язана в вивченні особистої поведінки їх членів, взаємовідносин між ними, мотивів спілкування та спрямована на вправи у педагогічно доцільній поведінці. Діяльність малих груп активізує навчання студентів, допомагає розвитку їх критичного мислення, виробленню інтелектуальних умінь та навичок, формуванню мотивів професійного самовдосконалення.

Аналіз джерел показує, в учбовому процесі коледжів набуває розповсюдження метод моделювання. Д.Мегаррі визначає його як імітацію реальної діяльності вчителя в штучно створених педагогічних ситуаціях, коли викладачам коледжів доводиться звертатися до інтелектуальної абстракції чи спрощення навчального матеріалу. При моделюванні, на відміну від традиційних методів, дії викладачів підпорядковані не логіці засвоєння знань, умінь та навичок студентів, а логіці організації їх діяльності. Показово, що ігрова діяльність студентів у процесі моделювання нічим не обмежується, створюючи умови для розвитку творчих здібностей особистості. Д.Мегаррі розробив класифікацію форм активізації навчання студентів у рамках моделювання, яка широко використовується в коледжах. Викладачі застосовують такі форми цієї класифікації, як аналіз конкретних психолого-педагогічних ситуацій та інцидентів (case studies, critical incidents), “мікровикладання” (microteaching), “вхідну кореспонденцію” (in-basket exercises), “розігрування ролей” (role-playing simulations) “ігрове проектування” (simulation games), “лабіринт” (action mazes).

При мікровикладанні студент проводить міні-уроки в міні-класах, відпрацьовуючи окремі методичні прийоми. Відеозаписи уроків спільно обговорюються та оцінюються викладачами. Використання ігрового проектування і “лабіринту” передбачає постановку перед студентами науково-методичних завдань та контрольних запитань до них, а також запропонування кількох варіантів вирішення цих завдань. При ігровому проектуванні студенти поділяються на групи, кожна з яких висуває свій варіант розв’язання завдання. Керівники груп захищають їх на імітованих засіданнях шкільних методичних об’єднань учителів. У ході застосування “лабіринту” студенти, імітуючи діяльність учителя, за допомогою комп’ютера виконують обрані варіанти запропонованих завдань, вирішують педагогічні ситуації, що виникають при цьому. Використання активних форм моделювання сприяє підвищенню рівня методичної підготовки майбутніх учителів до роботи в школі.

Обов’язковою складовою професійно-педагогічної підготовки в коледжах є педагогічна практика студентів у школах. Завдання практики розробляли у своїх працях Е.Коуп і Х.Макфарланд. Е.Коуп у дослідженні “Шкільна практика як складова педагогічної освіти” засобом аналізу результатів порівняльного анкетування з’ясував, що при розгляді завдань практики вчителі акцентують увагу на оволодінні студентами ефективними методами управління класом та налагодження дисципліни, тьютори коледжів – необхідності формування у майбутніх учителів здібностей планування та організації навчальної діяльності школярів, а студенти – самопізнання та набутті в процесі практики впевненості в своїх педагогічних можливостях.

В роботі “Розумне навчання: професійні навички для студентів педагогічних закладів” професор педагогіки Даремського університету Х.Макфарланд особливим завданням практики вважає формування у студентів п’яти категорій педагогічних умінь: чітко визначати для себе і учнів конкретні завдання учення; здійснювати контроль за поведінкою учнів та встановлювати з ними педагогічно доцільні комунікативні і міжособистісні відносини; володіти методичними вміннями 8 предметів спеціалізації; цілеспрямовано спостерігати та оцінювати обстановку в класі, зокрема результати навчальної діяльності учнів після вивчення кожної конкретної теми; створювати в класі творчу атмосферу, забезпечувати співробітництво з учителями, студентами-практикантами та учнями інших класів для проведення спільних навчально-виховних заходів.

Вивчення постанов уряду, учбової документації коледжів та праць педагогів свідчить, що у 90-ті рр. керівництво педагогічною практикою студентів здійснюється тьюторами коледжів та вчителями шкіл. Керівники практики консультують студентів з основних питань змісту та методики проведення навчальної роботи, знайомлять з методами управління класом, встановлення педагогічно доцільних стосунків з учнями та вчителями, оцінюють здібності студентів до вчительської діяльності.

При аналізі джерел виявлено, що в ході реформ Е.Амідон, С.Морріс, П.Попплтон, Н.Фландерс та ін. ведуть пошуки вдосконалення методів і форм керівництва практикою, її організації, оцінки навчальної діяльності практикантів з боку тьюторів та вчителів. Серед них: введення систем “вчитель-тьютор”; проведення практики в базових школах коледжів; використання шкільного телебачення; створення при школах та коледжах консультативних комітетів з питань практики; застосування групового методу організації навчальної роботи студентів і методу аналізу взаємодії вчителя та учнів.

Основними формами організації практики студентів є “блочна” (block) та “серійна” (serial). Блочна проводиться з відривом від занять у коледжі, її терміни залежать від конкретних педагогічних завдань, і становить від 2-х до 14-ти тижнів. Вона дозволяє студентам заглибитися у процес навчання школярів, вимагає від них формування вмінь та навичок організації навчального процесу, самостійного планування уроків, користування системою оцінок знань учнів та управління класом. Серійна практика є безвідривною, короткочасною, проводиться протягом дня або кількох днів на тиждень. До її завдань входить встановлення та забезпечення постійних зв’язків коледжів та шкіл, знайомство студентів з навчальною роботою в школі. Характерною рисою є гнучкий характер серійної практики. Він сприяє здійсненню потрібного співробітництва між тьюторами коледжів, шкільними вчителями та студентами, дозволяє студентам протягом всього навчального року поповнювати досвід роботи в школі, забезпечує взаємодію з блочною практикою.

Аналіз джерел показує, що наприкінці 90-х рр. у педагогічних коледжах посилилася увага до практичної діяльності студентів, розширилися зміст та форми співробітництва зі школами, зросла роль педагогічної практики в навчальному процесі.

Критичний аналіз досвіду підготовки педагогічних кадрів у педагогічних коледжах Англії допоможе, на наш погляд, пошукам нових підходів до підготовки майбутніх учителів в умовах розвитку сучасної вищої педагогічної школи України.

Матеріал надійшов до редакції 8.09.2000 р.

Леонтьева О.Ю. Профессионально-педагогические особенности подготовки педагогических кадров в колледжах Англии.

Анализируется содержание, формы и методы подготовки профессиональных педагогических кадров для учебных заведений Англии в системе колледжей. Рассматриваются компоненты профессионально-педагогической подготовки специалистов.

Leont'eva O.Ju. Professional and Pedagogical Peculiarities of Pedagogical Personnel's Training in English Colleges.

The article analyses content, forms and methods of professional pedagogical personnel's training for educational institutions in England in the system of colleges. The author considers components of professional pedagogical training of specialists.